

Sand 4. januar 2024

Norges vassdrags og energidirektorat

Att: Eilif Brodtkorp

Høring av revisjonsdokument for Ulla-Førre reguleringen i Suldal kommune, Hjelmeland kommune og Bykle kommune – tilleggsuttalelse fra Suldalslågen forvaltningslag.

Allerede Røldal-Suldal førte til redusert temperatur i Suldalslågen. Det ble antatt at reguleringen førte til en temperatursenkning på ca. 2 grader celsius i sommermånedene (april-august). Ulla-Førre reguleringen har forsterket temperaturreduksjonen ved tilførsel av kaldt vann fra Blåsjø. Det er ingen uenighet hverken om dette eller om at dette har negative konsekvenser for laksebestanden.

Temperaturforholdene i elven var, ved siden av ønsket om økt kraftproduksjon, den omstendighet som, i strid med anbefalingene fra de involverte faginstanser, resulterte i at vannføringen i elven ble ytterligere redusert ved fastsettelsen av manøvreringsreglementet i 2012. Den reduserte temperatur i elven er likevel en vedvarende hemsko for arbeidet med å bedre forholdene for laksebestanden.

På oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning avga Norsk Institutt for Naturforvaltning (NINA) i 1994 rapporten «Ulla-Førre reguleringen. Rapport fra rådgivende arbeidsgruppe for vurdering av undersøkelser og tiltak. I rapporten (side 47) gis slik anbefaling:

«Mulighetene for å øke vass temperaturen i Suldalslågen ved bruk av vann fra ulike delfelter i perioden mai-august bør utredes, ref. Kap. 5.2»

På side 3 i rapporten fremgår at dette anses som et prioritert tiltak. I stedet er temperaturforholdene fulgt opp ved ulike forslag om redusert vannføring.

Det var derfor høyst betimelig at kommunene i kravet til reguleringsrevisjon inkluderte det følgende:

«Temperaturen i Suldalslågen er lågare om sommaren og høgare om vinteren enn i uregulert tilstand. Det må utgreiast tiltak som kan påverke temperaturen med omsyn til å optimalisere elva som gyte- og oppvekstområde for anadrom fisk. I samband med dette vil ein ha utgreidd moglegheita og verknaden av å få bygd ein undersjøisk demning ved Helganes slik at kaldt vatn ikkje renne ned i hovudlaupet slik som i dag.»

Statkraft opplyser i Revisjonsdokumentet at dette kravet ikke er nærmere vurdert, og det synes å fremgå av sammenhengen at regulanten heller ikke tar sikte på å foreta seg noe til avklaring av problemstillingen.

Av høringsuttalelsen fra Suldal kommune fremgår at kravet opprettholdes. Det klargjøres dessuten at kravet ikke er begrenset til en vurdering av en mulig sperre ved Helganeset, men mer generelt gjelder utredning av fysiske tiltak som kan føre til at det kan slippes vann med høyere temperatur. I uttalelsen heter det om dette:

«Krav for Suldalsvassdraget er dels knytt til å undersøke moglege tiltak i Suldalslågen, retta mot sedimentering og attgroing samt for å betre temperaturtilhøva for fisk gjennom å byggje ein demning under vatn ved Helganes.»

og

«Vidare oppfølging kan gjerast gjennom frivillige tiltak eller gjennom krav etter standard naturforvaltningsvilkår. Korleis ein kan optimalisere temperaturen i elva bør inkludrast i dette.»

Den mer generelle tilnærming kommer også til uttrykk i Miljødirektoratets høringsuttalelse datert 21. 12. 2021:

«I Suldalslågen og nedre del av Suldalsvatnet anbefaler Miljødirektoratet at det blir gjennomført en oppdatert utredning av Ulla-Førre reguleringsens påvirkning på vanntemperatur.

...

I Blåsjø ønsker vi at det gjøres en vurdering av variasjon i temperatur på ulike dyp gjennom året for bl.a. å kunne vurdere effekt av en eventuell overflatetapping. Vi viser også til at Statkraft skriver at økt kapasitet i kraftoverføring mellom Europa og spesielt til England fra 2021 (North Sea Link) vil styrke Ulla-Førre sin rolle for utveksling av kraft. Dette vil også føre til endring i kjøremønsteret til kraftverkene. En bedre dokumentasjon vil gi en bedre forståelse av reguleringspåvirkningen og et bedre grunnlag for å vurdere målrettede tiltak. På bakgrunn av dette anbefaler vi NVE å stille krav om tilleggsutredninger.»

Det er ikke helt klart hva som er bakgrunnen for at Statkraft ikke finner å måtte forholde seg til det fremsatte krav. Allerede ved brev til NVE datert 01.03. 2019 ga Statkraft imidlertid uttrykk for at flere av de fremsatte krav faller utenfor det som kan behandles ved revisjonen. Statkraft skriver blant annet:

«Statkraft mener derfor at krav om utredninger for å avdekke behov for tiltak ikke er relevante i en vilkårsrevisjon.»

«Statkraft mener at noen av kravene ikke omfattes av en vilkårsrevisjon.»

«Dersom det åpnes for vilkårsrevisjon ønsker Statkraft å fremme forslag til endringer innenfor manøvreringsreglement som ble gitt i 2012.»

Disse synspunktene ble fulgt opp av Statkraft i Revisjonsdokumentet fra juni 2021. Her fremheves det blant annet:

«Generelt oppfattar Statkraft det slik at krav som gjeld undersøkingar av behov for tiltak og kartlegging av moglege verknader, ligg utanfor føremålet for vilkårsrevisjonar. Derimot kan slike undersøkingar være relevante i ein revisjon når føremålet er å finne rett tiltak for ei kjend miljøulempe. Statkraft har ikkje gått i detalj på alle krav til undersøkingar eller forslag til slike i kravdokumentet. Vi legg til grunn at vidare revisjonsprosess vil avklare behovet for undersøkingar» (side 60).

Når det så tilføyes:

«Krav for Suldalsvassdraget er dels knytt til å undersøke moglege tiltak i Suldalslågen, retta mot sedimentering og attgroing samt for å betre temperaturtilhøva for fisk gjennom å byggje ein demning under vatn ved Helganes. Statkraft har ikkje gjort nye vurderingar av demning/terskel ved Helganeset. Men vi ønskjer i revisjonen å foreslå endring i dagens vilkår, som vi meiner både kan gi betring av habitat og av temperaturtilhøve, slik vi oppfattar at målet med krava er. Desse krava for Suldalsvassdraget ser med difor som omhandla i kapittel 9.1.» (side 80).

synes det nærliggende å slutte at det er Statkrafts syn at tiltak for å bedre temperaturforholdene faller utenfor revisjonsinstituttet om det ikke kan gjennomføres ved endringer i manøvreringsreglementet.

Det er ikke noe i OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer som tilsier at fysiske tiltak, eller pålegg om vurdering av mulige tiltak, faller utenfor revisjonsinstituttet. OEDs sammenfatning er klargjørende:

«Hovedformålet med en revisjon vil være å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag. Dette må avveies mot formålet med konsesjonen, som er kraftproduksjon. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene, blant annet når det gjelder miljø. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Innholdsløse vilkår vil bli fjernet, for eksempel spesielle vilkår som knytter seg til selve anleggsperioden. Innenfor bestemte rammer kan revisjonen gi mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene.»

Statkraft har fremhevet at utredninger for å avdekke behov for tiltak ikke har relevans ved vilkårsrevisjoner. Det er det ikke nødvendig å ta stilling til her. Det er uten videre klart at den reduserte temperaturen i Suldalslågen er en kjent miljøulempe.

Det er videre vel etablert at fysiske tiltak som det som er særskilt fremhevet av kommunene, eller andre tiltak med samme siktemål, inngår i revisjon av gjeldende reguleringsbestemmelser. Det er i denne sammenheng tilstrekkelig å vise til revisjonen av vilkårene for Folla-Vindøla utbyggingen.

I NVEs innstilling til vedtak i revisjonssaken datert den 30.07. 2018, refereres Statkrafts syn. Det vil fremgå at også Statkraft var innforstått med at tiltaket kunne fastsettes som en del av revisjonen av konsesjonsvilkårene.

«Statkraft forbereder nå konsesjonssøknad om bygging og drift av et aggregat 2 i Trollheim. Et aggregat 2 vil få betydning for magasindisponeringen og magasinutfylling til ulike tider på året i Follsjø, og dermed ha betydning for plassering av et eventuelt nytt inntak. For å oppnå positiv effekt av et nytt inntak må man avklare utformingen av inntaket for å sikre muligheten til å kunne utnytte overflatevann. Disse avklaringene kombinert med usikkerheten rundt den biologiske effekten av temperaturøkning i Surna nedenfor Trollheim kraftverk, gjør at Statkraft på nåværende tidspunkt ikke vil anbefale bygging av et øvre inntak. Innenfor vannveiprosjektet som skal gjennomføres i 2014 blir det derimot gjort tekniske forberedelser til et eventuelt øvre inntak i påvente av avklaringer om bygging av et

aggregat 2 i Trollheim og bedre forståelse av årsak og virkning av ulike forhold knyttet til tilvekst av fisk nedenfor Trollheim kraftverk.»

NVEs innstilling i saken ble fulgt, og det gjøres nærmere red for tiltaket i den kgl.res:

«Departementet foreslår også etablering av et nytt vanninntak i Follsjø, som vil føre til et mer naturlig temperaturregime med økt vekst og smoltproduksjon nedstrøms Trollheim kraftverk. Fordelene ved disse tiltakene er at de forventes å gi bedre forhold for fisk, bl.a. ved at minstevannslipp vil bedre produksjonsforholdene og oppvekstsvilkårene for anadrom fisk i hovedelven og noen viktige sidebekker. Kostnadene ved tiltakene er knyttet til et årlig krafttap på om lag 36 GWh i Trollheim, som medfører tapt nåverdi for samfunnet tilsvarende om lag 225 mill. kroner. I tillegg vil tiltakene kreve en anslått engangsinvestering på om lag 50 mill. kroner for de ulike tekniske innretningene som nytt inntak og minstevannføringsarrangement. Den samlede nåverdien av de anbefalte tiltakene er om lag 275 mill. Kroner.»

Det må etter dette være klart at en utredning av de ulike muligheter for å endre temperaturforholdene i Suldalslågen ved fysiske tiltak må inngå i revisjonsprosessen. Kravet som er fremmet er ikke begrenset til en mulig terskel ved Helganes, men gjelder alle mulige fysiske tiltak som kan føre til en optimalisering av temperaturforholdene i elven.

Det er nå gått nær to år siden siste høringsuttalelse i saken, og det er så langt ikke kommet noe signal om at utredningsarbeidet er igangsatt. Dersom arbeidet faktisk ikke er igangsatt etter retningslinjer fastsatt i forståelse med NVE, anmodes det, som Miljødirektoratet gjorde for to år siden, om at de nødvendige pålegg blir gitt.

Vennlig hilsen

Suldalslågen forvaltningslag

Charles R. Bergesen (styreleder)

Kopi: Suldal kommune v/Ole Martin Dahle/Jarle Lunde
Norske lakseelver v/Torfinn Evensen
Norges jeger og fiskerforbund v/Alv Arne Lyse
Statkraft v/Eirik Bjørkhaug